

ივანე ჯავახიშვილის სახელობის თბილისის სახელმწიფო
უნივერსიტეტი
ივანე ჯავახიშვილის ისტორიისა და ეთნოლოგიის ინსტიტუტი

ISSN 1512-3154

ახალი და უახლესი ისტორიის საკითხები

2023 №27

გამომცემლობა „უნივერსალი“
თბილისი 2023

კ ა ე კ ა ს ი ა ს ი ს ტ ო რ ი ა
The History of the Caucasus

Giorgi Leon Kavtaradze 97
THE „CAUCASIAN GATE“ – A DETERMINING FACTOR FOR THE
EMERGENCE AND EXISTENCE OF THE STATE SYSTEM IN CENTRAL
TRANSCAUCASIA

გიორგი ქავთარაძე

„კავკასიის კარიბჭე“ – ცენტრალურ ამიერკავკასიაში სახელმწიფო
სისტემის აღმოცენებისა და არსებობის განმსაზღვრელი ფაქტორი

ე მ ი გ რ ა ტ ი ა ს ი ს ტ ო რ ი ა
History of emigration

შორენა მურუსიძე 104
საბჭოთა კავშირის ხალხთა განთავისუფლების ლიგა
(პარიზის ბლოკი)

Shorena Murusidze

League for the Liberation of the Peoples of the USSR (The Paris Bloc)

ქ ს ო ფ ლ ი ა ს ი ს ტ ო რ ი ა
The History of the World

ავთანდილ სონღულაშვილი 123
ესპანეთის ეროვნული უმცირესობა

Avtandil Songulashvili

Spanish national minority

სოფიო გარდავა 141
რუსეთ-უკრაინის ომი და ეკონომიკური სანქციები ომის
პირობებში

Sophio Gardava

Russia _ Ukraine war and economic sanctions in the conditions of war

წ ყ ა წ ო თ ე ტ ო დ ნ ე ბ ა
Source - Studies

დავით მერკვილაძე 150
პეტრო ბუტკოვი ფათალი ხანის მიერ რუსული სავაჭრო გემის
გაპარტვივისა და დერბენდში დან რუსული ბარნიზონის გასვლის
შესახებ

Davit Merkviladze

*Peter Butkov about the Robbery of a Russian Merchant Ship by
Fatali Khan and the Russian Garrison Leaving Derbent*

ექივრატოის ისტორია

კვლევა PHDF-22-7145 განხორციელდა შოთა რუსთაველის საქართველოს ეროვნული სამეცნიერო ფონდის მხარდაჭერით

შორენა მურუსიძე

ივანე ჯავახიშვილის სახელობის თბილისის სახელმწიფო უნივერსიტეტი, ივანე ჯავახიშვილის სახელობის ისტორიისა და ეთნოლოგიის ინსტიტუტის ახალი და უახლესი ისტორიის განყოფილების მეცნიერი თანამშრომელი

„საბჭოთა კავშირის ხალხთა განმათავისუფლებელი ლიბა“ („პარიზის ბლოკი“)

„ცივი ომის“ დროს ბიპოლარული მსოფლიოს ზესახელმწიფოები – ამერიკის შეერთებული შტატები და საბჭოთა კავშირი – ერთმანეთს იდეოლოგიური და ფსიქოლოგიური ომის მეთოდით ებრძოდნენ. ამერიკის შეერთებული შტატების საგარეო სტრატეგია ითვალისწინებდა საბჭოთა კავშირში შემავალი ხალხების პოლიტიკურ ემიგრაციასთან ურთიერთობის დამყარებას და მათი საქმიანობის მხარდაჭერას. 1951 წლის 26 მაისს, საქართველოს დამოუკიდებლობის გამოცხადების დღეს, მაუწყებლობა დაიწყო რადიო „ამერიკის ხმის“ ქართულმა რედაქციამ. ამ დღეს ეთერში გადაიცა აშშ-ის სახელმწიფო მდივნის დევიდ აჩესონის მიმართვა ქართველი ხალხისადმი და მოუწოდა განთავისუფლებულიყო კომუნიზმისაგან: „თქვენ ხშირად ყოფილხართ დამარცხებული, მაგრამ არასოდეს – დამონებული... თქვენ შესძელით საუკუნეთა განმავლობაში შეგენარჩუნებინათ თქვენი ეროვნული ერთობა“ [4, 2]. იმავე წლის 4 ივლისს, აშშ-ის დამოუკიდებლობის დღეს, ქვეყნის პრეზიდენტი ჰარი ტრუმენი თავის გამოსვლაში აღნიშნავდა, რომ ამერიკის შეერთებული შტატები, რომელიც დაფუძნებულია ადამიანის უფლებების დაცვაზე, ხელს შეუწყობს ამ პრინციპის დაცვასა და განხორციელებას დედამიწის ნებისმიერ წერტილში, რადგან არსებობენ სახელმწი-

ფოები, სადაც „თვითოეულს ამ უფლებით სარგებლობისათვის ემუქრება ტირანიის ახალი და საშინელი ფორმები“ [2, 1].

სსრკ-ის და აღმოსავლეთ ევროპის სოციალისტური ბლოკის ქვეყნების ემიგრაციასთან ურთიერთობის მიზნით XX ს-ის 50-იანი წლების დასაწყისში აშშ-ში შეიქმნა კომიტეტები და საზოგადოებრივი გაერთიანებები. 1951 წლის 8 თებერვალს დააარსდა „ბოლშევიზმის წინააღმდეგ მებრძოლი ამერიკული კომიტეტი“. ის ოფიციალურად ცნობილი იყო, როგორც საზოგადოებრივი ორგანიზაცია, თუმცა აშშ-ის ცენტრალური სადაზვერვო სააგენტოს მიერ ბოლო წლებში გასაჯაროებული საიდუმლო გრიფის მქონე დოკუმენტების შესწავლით დასტურდება, რომ „ამერიკული კომიტეტი“ იყო აშშ-ის სადაზვერვო სააგენტოს მიერ ფსიქოლოგიური ომის ფარგლებში (პროექტი QKACTIVE) შექმნილი ორგანიზაცია, რომლის საქმიანობას მთლიანად სადაზვერვო სააგენტო წარმართავდა. „კომიტეტის“ მიზანი იყო: ბოლშევიკური რეჟიმის წინააღმდეგ მებრძოლი ემიგრანტების მატერიალური და მორალური დახმარება, ემიგრანტული ჟურნალ-გაზეთების გამოცემის დაფინანსება, მათი ინტელექტუალური რესურსების გამოყენება, მათგან საჭოთა კავშირზე და მის ხალხზე ინფორმაციის მოპოვება; საბჭოთა კავშირში შემავალი ერების ემიგრანტული ორგანიზაციების გაერთიანების გზით ერთიანი ანტიბოლშევიკური ერთობის ჩამოყალიბება და საბჭოთა კავშირის ხალხთა ნაციონალურ, მშობლიურ ენაზე მაუწყებელი რადიოსადგურების დაარსება [29]. „კომიტეტი“ თანამშრომლობდა სსრკ-ის ერთა ემიგრაციასთან, ბალტიისპირეთის ქვეყნების გარდა. აშშ-ი ლიეტუვას, ლატვიასა და ესტონეთს სსრკ-ის მიერ ოკუპირებულად აღიარებდა, ამიტომ მათ მიმართ განსხვავებული პოლიტიკა და დამოკიდებულება ჰქონდათ.

ბიპოლარულ მსოფლიოში მიმდინარე მოვლენებს ყურადღებით აკვირდებოდნენ ქართველი ემიგრანტები. ემიგრანტულ პრესაში იბეჭდებოდა ანალიტიკური სტატიები საერთაშორისო ურთოერთობების შესახებ. ქართველი პოლიტიკური ემიგრანტები ცდილობდნენ ახალ გეოპოლიტიკურ რეალობაში „ქართული საკითხის“ (საქართველოს დეოკუპაციისა და სუვერენიტეტისთვის ბრძოლა) ადგილი განესაზღვრათ და მოცემულობის გათვალისწინებით მათი საქმიანობის სტარტეგია ჩამოეყალიბებინათ. ამის შესახებ წერდნენ პირველი რესპუბლიკის მთავრობის წევრები ნოე ჟორდანიას, ევგენი გეგეჭკორი, კონსტანტინე კანდელაკი, რაჟდენ არსენიძე, ნოე ცინცაძე და

სხვ. მათი შეფასებით: „მსოფლიო ორ ნაწილად არის გაყოფილი, ერთი მოდის ვითომ ახალი აზრით, ცხოვრების ახალი შინაარსით და ფორმებით – მაგრამ მოდის გაყინული გულით და შეუბრალებელი სისასტიკით; ადამიანის პიროვნების გაქეღვივით და დამონებით, დიქტატურითა და ტერორით. ყოველივე ამას ის სოციალურ რევოლუციას ეძახის და ცდილობს ყველაფერი ეს მარქსიზმად გაასაღოს. მეორე მაგრად სდგას თავის ნორმალურ ევოლუციის გზაზე და ჰუმანიზმის სახელით მომავლისაკენ გზას იკაფავს და, თუ გნებავთ, სოციალურ რევოლუციისაკენ უფრო კულტურული ზომებით და სალი გონიერებით მიექანება. ამ ორი ბლოკის ერთად ხანგრძლივი არსებობა, ან როგორც ამბობენ, თანამშრომლობა იგივეა, რაც ცეცხლისა და წყლის ერთად მოთავსება... ჩვენ უნდა ვცდილობდეთ საერთო ძალით ამ მოზღვავებულ მოვლენათა ცვალებადობის რთული კვანძის გარკვევას, იქ ჩვენი მიზნების შესაფერი პოზიციის გამონახვას, მეგობრების და მოკავშირეების შეძენას“ [6, 12]. საქართველოს დემოკრატიული რესპუბლიკის ოკუპაციის 32 წლის შემდეგ ქართული პოლიტიკური ემიგრაციის მიზანი კვლავ უცვლელი რჩებოდა. პირველი რესპუბლიკის საგარეო საქმეთა მინისტრის ევგენი გეგეჭკორის სიტყვებით: „ჩვენი ამოცანაა, ტოტალიტარულ საბჭოთა დიქტატურის წინააღმდეგ ფსიქოლოგიური ომის სანარმოებლად, მებრძოლი აპარატის შექმნა ყველა მოქმედი ძალების მონაწილეობით. ემიგრაციის ყველა ანტიბოლშევიკური და დემოკრატიული ძალების მობილიზაცია და ორგანიზაცია, ბოლშევიკური დიქტატურის დასამხობად, წარმოადგენს ჩვენს მიერ დასახულ მიზნის მისაღწევ აუცილებელ პირობას...“ [7, 22-23].

როგორც ზევით აღვნიშნეთ, „ამერიკული კომიტეტის“ მიზანი იყო ერთიანი ანტიბოლშევიკური გაერთიანების შექმნა. მის განსახორციელებლად 1951 წლის ნოემბრის დასაწყისში ვისბადენში საბჭოთა კავშირის ხალხთა ემიგრანტული ორგანიზაციების მონაწილეობით ჩატარეს პირველი კონფერენცია, რომელსაც ესწრებოდა ხუთი რუსული და ექვსი არარუსი ემიგრანტული ორგანიზაცია. რუსული ემიგრაციიდან: 1. ხალხთა განთავისუფლებისთვის მებრძოლი ლიგა (ხელმძღვანელი რუსეთის დროებითი მთავრობის ყოფილი თამჯდომარე ალექსანდრე კერენსკი); 2. ნაციონალურ-შრომითი კავშირი; 3. რუსეთის სახალხო მოძრაობა; 4. რუსეთის ხალხთა განთავისუფლებისთვის მებრძოლთა კავშირი (ხელმძღვანელი ისტორიკოსისა და პოლიტიკოსი ბორის ნიკოლაევსკი); 5. რუსეთის თავისუფლე-

ბისათვის მებრძოლთა კავშირი (ხელმძღვანელი ისტორიკოსი, პუბლიცისტი და რედაქტორ-გამომცემელი სერგეი მელგუნოვი). არარუსული ემიგრანტული ორგანიზაციებიდან: 1. ქართული ეროვნული საბჭო; 2. ბელორუსიის სახალხო რადა; 3. თავისუფლებისთვის მებრძოლ სომეხთა გაერთიანება; 4. ეროვნული ერთობის აზერბაიჯანული საბჭო; 5. ჩრდილო-კავკასიური ანტიბოლშევიკური ეროვნული გაერთიანება; 6. თურქესტანის ეროვნულ-განმათავისუფლებელი კომიტეტი.

ვისბადენის კონფერენცია იყო პირველი შემთხვევა, როცა რუსი და არარუსი ემიგრანტული გაერთიანებები სათათბიროდ შეიკრიბნენ, აქ მიღებული დეკლარაცია კი – პირველი პოლიტიკური აქტი რუსისა და სხვა ერთა წარმომადგენლების მიერ დადებული ბოლშევიკური რეჟიმის წინააღმდეგ [28, 75].

ვისბადენის თათბირში მონაწილე ორგანიზაციებმა 1952 წელს 16 ოქტომბერს მიუნხენში შექმნეს „ანტიბოლშევიკური საკოორდინაციო ცენტრი“, რომლის საქმიანობაც გაერთიანების შექმნით უნდა დასრულებულიყო [3, 12]. თუმცა „ცენტრის“ მუშაობა თავიდანვე წინააღმდეგობებით დაიწყო. რუსული და არარუსული ემიგრაცია ვერ თანხმდებოდა ეროვნულ საკითხზე. კერძოდ, რუსული ემიგრაციის არცერთი ორგანიზაცია და ჯგუფი არ აღიარებდა რუსეთის იმპერიის საზღვრების ცვლილებას და ე. წ. „ეძინაია რასიას“ („ერთიანი რუსეთის“) იდეას იცავდა. „ცენტრში“ შემავალი არარუსული ორგანიზაციები მოითხოვდნენ ბოლშევიკური რეჟიმის დამარცხების შემდეგ სსრკ-ის ერებს მისცემოდათ უფლება აღედგინათ ან გამოეცხადებინათ დამოუკიდებლობა. საქართველოს დემოკრატიული რესპუბლიკის საგარეო საქმეთა მინისტრი ევგენი გეგეჭკორი „ამერიკული კომიტეტის“ თავმჯდომარისთვის გაგზავნილ მემორანდუმში რუსული ემიგრაციის შესახებ წერდა: „როდესაც ბოლშევიზმის დამხობის საქმე თითოეულ ემიგრაციის გაგებაში მთლიანად იფარება თავისი ხალხის განთავისუფლებით, – რუსული ემიგრაციისათვის, ის ფსიქოლოგიური განუყრელობით, დაკავშირებულია ძველი რუსეთის თუ დღევანდელი საბჭოთა იმპერიის მთლიანობის, ამა თუ იმ სახით, შენახვის მიდრეკილებასთან“ [7, 23]. ეროვნულ საკითხში თავისი ინტერესის განხორციელებისთვის რუსული ემიგრაცია, კერძოდაც და მელგუნოვის ხელმძღვანელობით, ცდილობდა „საკოორდინაციო ცენტრში“ უმრავლესობა მოეპოვებინათ. ისინი ხელს უშლიდნენ „ცენტრში“ საბჭოთა კავშირის ხალხთა იმ ემიგრანტული

ორგანიზაციების განვერიანებას, რომლებიც ეროვნულ საკითხში რუსულ პოლიტიკურ ემიგრაციას პრინციპულ წინააღმდეგობას უწევდნენ და არა მარტო ბოლშევიკური რეჟიმის ცვილების, არამედ სუვერენიტეტის აღდგენისთვის იბრძოდნენ. რუსული ორგანიზაციები განსაკუთრებით ეწინააღმდეგებოდნენ „საკოორდინაციო ცენტრში“ ემიგრაციაში მყოფი უკრაინული რადის განვერიანებას. პარალელურად ცდილობდნენ გაერთიანებაში შეეყვანათ მათი მომხრე არარუსი ემიგრანტული ჯგუფები, ასეთები იყვნენ მაგ. უკრაინელი ფედერალისტები და სომხური ჯგუფი საარუნის ხელმძღვანელობით. ასევე ხელოვნურად ქმნიდნენ ეროვნულ გაერთიანებებს (მაგ. სომხების, ჩრდილო კავკასიელების და ა.შ.), რომლებიც შემდეგ „საკოორდინაციო ცენტრში“ განვერიანდებოდნენ. ასეთ „ეროვნულ ჯგუფებს“ მოწინააღმდეგეები რუსული ემიგრაციის „სატელიტებს“ უწოდებდნენ [1, 14].

„საკოორდინაციო ცენტრში“ შემავალი რუსული ორგანიზაციების მცდელობას შეექმნათ ხელოვნური უმრავლესობა, წინააღმდეგობა გაუწიეს „ქართული ეროვნული საბჭოს“ წევრებმა ნოე ცინცაძის ხელმძღვანელობით [1, 14]. მათ სცადეს ცენტრის შემადგენლობაში შეეყვანათ ბელარუსიისა და უკრაინის ეროვნული ჯგუფები. ამ მიზნით 1953 წლის 14-15 თებერვალს გერმანიის ქ. კარლსრუეში მოიწვიეს ბელარუსიის სახალხო რესპუბლიკის, უკრაინის სახალხო რესპუბლიკის რადის და „ქართული ეროვნული საბჭოს“ წარმომადგენელთა კონფერენცია, სადაც შეთანხმდნენ ერთობლივად ემოქმედათ და ეთანამშრომლათ „ამერიკულ კომიტეტთან“. კარლსრუეს კონფერენციაზე შეკრებილმა ორგანიზაციებმა შეიმუშავეს საერთო პრინციპები, რომელსაც უნდა დაფუძნებოდა სსრკ-ის ემიგრანტული ანტიბოლშევიკური გაერთიანება. პრიორიტეტად ითვლებოდა ეროვნული საკითხი. კერძოდ, გაერთიანების ყველა წევრს პატივი უნდა ეცა სხვა ერების ეროვნულ-განმათავისუფლებელი ბრძოლისთვის, ლოიალურად მოკიდებოდა სსრკ-ის ერების მისწრაფებას აღედგინათ ან შეექმნათ დამოუკიდებელი სახელმწიფო; გადანყვეტილებები უნდა მიეღოთ შეთანხმებით და არა უმრავლესობის პრინციპით; ეროვნული ჯგუფები წარმოდგენილი იქნებოდნენ პარიტეტის საფუძველზე; მასში განვერიანდებოდნენ რეალურად მოქმედი ეროვნული ორგანიზაციების წარმომადგენლები და არა ხელოვნურად შექმნილი ჯგუფები. თუ ეს პრინციპები ვერ განხორციელდებოდა, მაშინ „ამერიკულ კომიტეტს“ სთავაზობნენ განეხილა ორ ცენ-

ტრთან თანამშრომლობა: ერთი მხოლოდ რუსული ორგანიზაციების, მეორე კი არარუსული. ამ მოთხოვნების გაუთვალისწინებლობის შემთხვევაში „ქართული ეროვნული საბჭო“ დატოვებდა „საკოორდინაციო ცენტრს“ [14, 19-20].

„ამერიკული კომიტეტის“ თავმჯდომარე და წარმომადგენლები ცდილობდნენ სსრკ-ის ემიგრანტულ ჯგუფებს შორის წარმოქმნილი წინააღმდეგობების აღმოფხვრას. კომიტეტის თავმჯდომარე ადმირალი ლესლი სტივენსი 1953 წლის მარტის შუა რიცხვებში შეხვდა კარლსრუეში შეკრებილ საქართველოს, უკრაინის და ბელორუსიის ემიგრანტულ ორგანიზაციებს, ამჯერად მათ სომხური ემიგრაციის წარმომადგენელიც შეუერთდა. შეხვედრაზე სტივენსმა მათ სთხოვა თავისი მოსაზრებებისთვის მემორანდუმის ფორმა მიეცათ და წერილობითი სახით გადეცათ მისთვის [1, 14].

„ამერიკული კომიტეტისთვის“ წარსადგენი მემორანდუმის შესამუშავებლად 1953 წლის 25-26 მარტს, ამჯერად უკვე, პარიზში შეიკრიბნენ საქართველოს, უკრაინის, ბელარუსიის, სომხეთის, ჩრდილო კავკასიის და აზერბაიჯანის ემიგრანტული ორგანიზაციები. კარლსრუესა და პარიზის შეხვედებმა საფუძველი ჩაუყარა ახალი პოლიტიკური ორგანიზაციის – „პარიზის ბლოკის“ – შექმნას. პარიზის შეკრების მონაწილეებმა 28 მარტს ოფიციალური მემორანდუმის სახით ჩამოაყალიბეს მანამდე კარლსრუეში მიღებული გადანყვეტილება და „ამერიკული კომიტეტის“ თავმჯდომარეს გააცნეს [15, 1-11]. მემორანდუმში ჩამოყალიბებულ ძირითად პრინციპებს წინ უძღოდა ვრცელი ისტორიული მიმოხილვა რუსეთის იმპერიისა და საბჭოთა კავშირის მიერ ხალხთა დაპყრობისა და დამორჩილების შესახებ, რამაც რუსული ემიგრაციის მძაფრი კრიტიკა გამოიწვია. ამ მემორანდუმს პარიზში გამომავალმა რუსულმა გაზეთმა „რუსკაია მისლ“-მა „სიძულვილის მემორანდუმი“ უწოდა და მისი ავტორები „რუსის ხალხის“ ცილისწამებაში დაადანაშაულა [7, 25].

„პარიზის ბლოკის“ მიერ წარდგენილ მემორანდუმს „ამერიკული კომიტეტის“ თავმჯდომარემ ადმირალმა ლესლი სტივენსმა წერილობით უპასუხა. ეროვნული საკითხის შესახებ სტივენსის პასუხი ამერიკის შეერთებული შტატების იმდროინდელი პოზიციის დეკლარირება იყო. იგი განმარტავდა, რომ: „თანახმად ამერიკული მთავრობის პოლიტიკისა და ამერიკული ტრადიციებისა, კომიტეტის გარკვეული პოზიციია, რომ სხვადასხვა ხალხებით დასახლებულ საბჭოთა ტერიტორიის პოლიტიკური ორგანიზაცია და მათ შორის

პოლიტიკური ურთიერთობების საკითხის გადანყვეტა ეკუთვნის მხოლოდ ამ ხალხებს, ბოლშევიზმისაგან განთავისუფლების შემდეგ, და, არავითარ შემთხვევაში, ამერიკულ კომიტეტს არ შეუძლია ამ საქმეში ჩაერიოს. ამერიკული კომიტეტი სავსებით პატივს სცემს ეროვნულ იდეალებს თუ მოთხოვნილებებს საბჭოთა კავშირის ემიგრანტებისა, ვისაც მათი სამშობლოს დამოუკიდებლობა სურს. მაგრამ, რადგან შეერთებული შტატების მთავრობას არასოდეს არ უცვნია არც ერთი იმ ქვეყნის სახელმწიფოებრივი დამოუკიდებლობა, რომელთა წარმომადგენლები ხელს აწერენ აღნიშნულ მემორანდუმს, ამერიკულ კომიტეტს არ შეუძლია გამოაცხადოს თუ იცნოს ამ ტერიტორიების დამოუკიდებლობა; ის ვერ გაიზიარებს და ვერც ხელს შეუწყობს იმ მოძრაობას, რომელიც ამა თუ იმ ტერიტორიის წინასწარ – გადანყვეტილი დამოუკიდებლობისკენ არის მიმართული“ [8, 19-20]. ამერიკული კომიტეტის თავმჯდომარე ლესლი სტივენსი არ დათანხმდა „პარიზის ბლოკის“ მემორანდუმით შეთავაზებულ მოდელს შექმნილიყო ორი ცენტრი რუსების და არარუსული ემიგრაციის შემადგენლობით. სტივენსი აღნიშნავდა, რომ „კომიტეტისთვის“ მიუღებელი იყო ორი ცენტრის არსებობა, რადგან ეს ეწინააღმდეგებოდა მათ ძირითად მიზანს შეექმნათ „საბჭოთა კავშირის ხალხების საერთო ფრონტი“, ასევე – „გააღრმავებდა ბრძოლაში მონაწილეთა განსხვავებებს; გაახანგრძლივებდა და უეჭველად, გაამწვავებდა არსებულ უთანხმოებას და შეაფერხებდა ბოლშევიკური რეჟიმის წინააღმდეგ ნამდვილ ბრძოლას“ [8, 19].

„ამერიკული კომიტეტის“ ინიციატივით და ორგანიზებით იმავე 1953 წლის 1 ივნისს გერმანიის ქალაქ ტეგერნსეში გაიმართა ოთხი რუსული და პარიზში შეკრებილი (საქართველოს, უკრაინის, ბელარუსიის, სომხეთის, ჩრდილო კავკასიის და აზერბაიჯანის) ემიგრანტული ორგანიზაციების ყრილობა, რომელზეც აირჩიეს კომისია ევგენი გეგეჭკორის თავმჯდომარეობით. ბელარუსიის, უკრაინის და სომხეთის წარმომადგენლები ცდილობდნენ დათმობებზე წასულიყვნენ რუსულ ემიგრაციასთან, მიუხედავად ამისა, რუსულმა ემიგრაციამ კერენსკისა და მელგუნოვის ხელმძღვანელობით დატოვეს კომისია, დარჩა მხოლოდ ორი რუსული ორგანიზაცია „ხალხთა განთავისუფლებისთვის მებრძოლი ლიგა“ და „რუსეთის ხალხთა განთავისუფლების მებრძოლთა კავშირი“ (ე. წ. სპორნი). კომისიამ მუშაობა დაასრულა მომავალი „საკოორდინაციო ანტიბოლშევიკური ცენტრის“ წესდების პროექტის შემუშავებით [1, 16-17]. „ამერიკულმა კომიტეტმა“ ახალი გაერთიანე-

ბის პროექტი არ მიიღო, რადგან მასში არ შედიოდნენ რუსული ემიგრაციის ყველაზე წარმომადგენლობითი ორგანიზაციები. ამერიკული მხარის დარწმუნება სცადა ევგენი გეგეჭკორმა. მან ევროპაში „ამერიკული კომიტეტის“ წარმომადგენლებს კელისს და კუნიჰოლმს 1953 წლის 30 ივნისს საგანგებო მიმართვა გაუგზავნა. ევგენი გეგეჭკორი აქტიურად იყო ჩართული მიმდინარე პროცესებში, როგორც საქართველოს დემოკრატიული რესპუბლიკის საგარეო საქმეთა მინისტრი, რომელიც ემიგრაციაში წასვლის შემდეგ საქართველოს დეოკუპაციისთვის მებრძოლი ერთ-ერთი გამოკვეთილი ფიგურა იყო. იგი „კომიტეტისთვის“ გაგზავნილ მემორანდუმში ცდილობდა დაერწმუნებინა ამერიკული მხარე დათანხმებულიყვნენ ისეთი „საკოორდინაციო ანტიბოლშევიკური ცენტრის“ შექმნას, სადაც წარმოდგენილი იქნებოდნენ სსრკ-ის არარუსი ემიგრაცია და რუსული ემიგრაციის ე. წ. დემოკრატიული ნაწილი [7, 22-25]. თუმცა „ამერიკული კომიტეტი“ არ დათანხმდა ისეთი ანტიბოლშევიკური ემიგრანტული გაერთიანების შექმნას, რომელშიც რუსული ემიგრაციის ძირითადი ნაწილი არ მიიღებდა მონაწილეობას. შედეგად, „ამერიკული კომიტეტის“ მიზანი გაერთიანებული ანტიბოლშევიკური ფრონტი შეექმნა, ეროვნული საკითხის შესახებ რუსული ემიგრაციის შეუვალი პოზიციის გამო, ვერ განხორციელდა.

საქმიანობა გააგრძელა „პარიზის ბლოკმა“, რომელსაც 1955 წლიდან „საბჭოთა კავშირის ხალხთა განმათავისუფლებელი ლიგა“ ეწოდა [11, 15]. 1953 წელს „პარიზის ბლოკის“ შექმნისას მის შემადგენლობაში შედიოდნენ „ქართული ეროვნული საბჭოს“ (1953-1954 წლებში ნოე ცინცაძე, კონსტანტინე გვარჯალაძე, გიორგი კერესელიძე; 1955 წლიდან – ნოე ცინცაძე და რაჟდენ არსენიძე), სომხეთის რესპუბლიკის (1953 წლიდან კ. ბალაიანი, ნ. სამუღიანი, ვ. ტერ-ტოვმასიანი; 1955 წლიდან გენერალი დრო და ს. ტერ-ტოვმასიანი), აზერბაიჯანის რესპუბლიკისა და აზერბაიჯანის ეროვნული კომიტეტის (1953-1954 წლებში შეიხ ულ ისლამი, ჯენგინ ბეი გაჯიბეილი; 1955 წელიდან მირზა ბალი), ჩრდილო-კავკასიის ეროვნული კომიტეტის (1953-1954 წლებში ემირ სეიდ ბეი შამილი, 1955 წლიდან ალი კანტემირი) ბელორუსიის სახალხო რესპუბლიკის რადის (ნიკოლაი აბრამჩიკი, ალექსეი არეშკა), უკრაინის სახალხო რადის (1953-1954 წლებში ს. სოზონტივი, ანდრიევსკი, 1955 წლიდან ს. დოვგალი) და „იდელ-ურალის ეროვნული ცენტრის“ (1953-1954 წლებში უფლებამოსილი პირი ემირ სეიდ ბეი შამილი, 1955 წლიდან გარიფ სულტანი) წარმომადგენლები. ორგანიზაციის თავმჯდომარე

იყო ბელორუსიის წარმომადგენელი ნიკოლაი აბრამჩიკი¹, ხოლო მდივანი ს. ტერ-ტოვმასიანი [16, 16; 30]. 1955 წლიდან „პარიზის ბლოკის“ წევრი გახდა თურქესტანის ორგანიზაცია „თურქელი“ (ამან ბერდიმურატი) [16, 16], ყირიმის ეროვნული ცენტრი (ე. კირი-მალი) და კაზაკები (პ. პოლიაკოვი) [20, 2]. გაერთიანების წევრები ვალდებული იყვნენ, საერთო ინტერესებიდან გამომდინარე, ერთმანეთში გაეცვალათ ინფორმაცია მათი პოზიციისა და მოქმედებების შესახებ, არ განეწიანებულყვნენ ისეთ საერთაშორისო ორგანიზაციაში, რომელიც „პარიზის ბლოკის“ მიზნებს ეწინააღმდეგებოდა [16, 12]. ლიგის წევრი შეიძლებოდა ყოფილიყო ისეთი ეროვნული ცენტრი, რომელიც მათ იდეებს იზიარებდა [26, 27].

„პარიზის ბლოკის“ მიზანი წესდებით ასე იყო დეკლარირებული: „ერთობლივი მოქმედებების გზით საერთაშორისო პოლიტიკურ არენაზე მხარი დაეჭირათ ხალხთა ეროვნული განთავისუფლების და სახელმწიფოებრივი დამოუკიდებლობისკენ მისწრაფებისთვის“ [16, 12]. „მოეხდინათ თავისი ხალხის ძალისხმევის კოორდინაცია კრემლის კომუნისტური დიქტატურის წინააღმდეგ უფრო წარმატებული ბრძოლისთვის, რათა მიეღწიათ ეროვნული მისწრაფებების სრული რეალიზაციის და საბჭოთა კავშირის მსხვერპლ ხალხთა სახელმწიფოებრივი დამოუკიდებლობის აღდგენისთვის“ [17, 2].

„პარიზის ბლოკის“ ორგანოები იყო კონფერენცია და კომიტეტი. ყველა საკითხს განიხილავდა და გადაწყვეტილებებს იღებდა კონფერენცია, რომელსაც წელიწადში ერთხელ ან საჭიროების მიხედვით ინვევდნენ. მასზე განიხილავდნენ მსოფლიოში მიმდინარე მოვლენებს, განსაკუთრებული ყურადღება ეთმობოდა საბჭოთა კავშირის ხელისუფლების პოლიტიკას, რომლის შესახებაც ვრცელ მოხსენებებს კითხულობდნენ ორგანიზაციის წევრები. მოსმენილი მოხსენებების საფუძველზე „ლიგა“ იღებდა რეზოლუციებს „მსოფლიოს ზოგადი პოლიტიკის შესახებ“, რომელშიც თავის პოზიციებს აფიქსირებდა მიმდინარე მოვლენებთან დაკავშირებით [21, 4-5; 18, 3-5].

1955 წლის 7-12 ოქტომბერს გამართულ „პარიზის ბლოკის“ კონფერენციაზე „ქართული ეროვნული საბჭოს“ წარმომადგენელმა ნოე ცინცაძემ წაიკითხა მოხსენება „საერთო მდგომარეობა მსოფლიოში და ჩვენი მიზნები“. იგი თავის მოხსენებას იწყებდა აქტუა-

¹ აშშ-ის სადაზვერვო სააგენტოში მისი კრიპტონიმი იყო AECAMBISTA-4, CAMBISTA-4 (<https://www.archives.gov/files/iwg/declassified-records/rg-263-cia-records/second-release-lexicon.pdf>)

ლური საკითხების დასმით: „როგორ და რით სუნთქავს და სულდგმულობს კაცობრიობა დღეს? რა ვიცი ჩვენ ამაზე? როგორია ჩვენი რეაქცია და როგორი უნდა იყოს ჩვენი ამოცანები?..“ [10, 16]. საბჭოთა კავშირის ემიგრაციის როლი თანამედროვე მოცემულობაში ნოე ცინცაძეს ასე ჰქონდა გააზრებული: „მან უნდა შექმნას მძლავრი საერთაშორისო ფორუმი, სადაც თავს მოიყრიან საბჭოთა იმპერიის ტყვეობაში მყოფ ერთა ემიგრაციის კვალიფიციური წარმომადგენელნი (დაჩაგრული ნაციონალურად და სოციალურად) და აქედან მეთოდურათ და განუწყვეტლივ უნდა გაისმოდეს მონოდება თავისუფალი ქვეყნების სინდისისადმი, რათა მათი ყურადღება მიპყრობილ იქნას საბჭოთა იმპერიის ერებისადმი და კანონიერ ასპირაციებისადმი“ [10, 22]. „პარიზის ბლოკის“ კონფერენციებზე განხილური საკითხებიდან ჩანს, რომ ისინი ყურადღებას ამახვილებდნენ სსრკ-ის არა მარტო საგარეო, არამედ საშინაო პოლიტიკაზეც. მათ მიერ მიღებულ დადგენილებებში საუბარია საბჭოთა კავშირში დაწყებულ ეკონომიკურ პრობლემებზე, კერძოდ ფასების მატებაზე, ე. წ. ხუთწლედების არაეფექტურობაზე [22, 1]. კონფერენციები ტარდებოდა ქ. მიუნხენში. აქ იყო განთავსებული „ამერიკული კომიტეტის“ და სსრკ-ის ხალხთა ემიგრანტული ორგანიზაციების თანამშრომლობით შექმნილი რადიო „თავისუფლება“, რომელსაც 1976 წლამდე აშშ-ის სადაზვერვო სააგენტო აფინანსებდა. ასევე – მიუნხენში ტარდებოდა შეხვედრები „ამერიკული კომიტეტის“ წარმომადგენლებთან. „პარიზის ბლოკის“ კონფერენციები მთავრდებოდა მემორანდუმის ან მიმართვის მიღებით. „ბლოკის“ აღმასრულებელი ორგანო იყო ერთი წლის ვადით არჩეული კომიტეტი და მისი პრეზიდიუმი, რომელიც კონფერენციის გადაწყვეტილებებს ახორციელებდა. ორგანიზაციის საქმიანობასთან დაკავშირებულ ხარჯებს „ლიგის“ წევრები ფარავდნენ [24, 5].

იმის გათვალისწინებით, რომ „ამერიკული კომიტეტის“ უწყვეტი პოზიცია იყო რუსულ ემიგრაციასთან შეთანხმება, „ბლოკის“ წევრები არ აღრმავებდნენ დაპირისპირებას და ცდილობდნენ რუსული ემიგრაციის დარწმუნებას ერთად ებრძოლათ ბოლშევიკური რეჟიმის წინააღმდეგ [17, 13-14]: „პარიზის ბლოკი“ „მიმართავს მონოდებით რუსის მთელ დემოკრატიულ საზოგადოებას, მიიღონ მონაწილეობა მათთან ერთად საბჭოთა ერების განსათავისუფლებლად კომუნისტური დესპოტიის ბრჭყალებიდან. რუსის ხალხის ერთმა საუკეთესო შვილთაგანმა – გერცენმა, თვის დროზე გადმოისროლა თავის კე-

თიღმობილი ლოზუნგი „ჩვენი და თქვენი თავისუფლებისათვის“. დარწმუნებული ვართ, რომ დღესაც რუსი ემიგრაციის რიგებში არიან ისეთი ელემენტები, რომლებიც შეძლებენ გაერთიანებას ჩვენთან ამ გადამწყვეტ ბრძოლაში „ჩვენი და თქვენი თავისუფლებისათვის“. გამოვდივართ რა დემოკრატიული პრინციპებიდან, რომელიც სცნობს ყველა ერზე უფლებას თვით განაგოს თავისი ბედი, ღრმა პასუხისმგებლობის შეგნებით ჩვენ ერების წინაშე, ჩვენ უნდა გავერთიანდეთ ერთ მებრძოლ მჭიდრო და მტკიცე ფრონტში... სწორად გაგებული რუსის ერის ინტერესები დაბეჯითებით მოითხოვს მისი წარმომადგენლებისაგან აღმოჩნდნენ ისტორიული მომენტის მოთხოვნილების სიმალლეზე და არ ჩასთვალონ თავის მტრად ცალკე ერების წარმომადგენლები, რომლებიც იბრძვიან თავისი ნაციონალური თავისუფლებისათვის და დემოკრატიული სახელმწიფოებრობისათვის. მთელი დემოკრატიული საზოგადოების წინაშე ვაცხადებთ, რომ ჩვენ არც რუსი ხალხის მტრები ვართ და არც მისი კანონიერი ინტერესების. ჩვენ ვიბრძვით კომუნისტური იმპერიალიზმის წინააღმდეგ, რომელმაც სისხლითა და რკინით მოსპო ჩვენი თავისუფლება და დამოუკიდებლობა“ [26, 26-27]. მიუხედავად არაერთი მოწოდებისა, რუსულ ემიგრაციასთან თანამშრომლობა და ერთობლივი მოქმედება შეუძლებელი აღმოჩნდა.

„საბჭოთა კავშირის ხალხთა განმათავისუფლებელი ლიგის“ წევრებს დასახული მიზნის განხორციელების გზად ესახებოდათ „ამერიკულ კომიტეტთან“ თანამშრომლობა და მათი დახმარებით საინფორმაციო ბროშურებისა და პერიოდული ორგანოს გამოცემა სახვადასხა ენაზე [24]. 1958-1967 წლებში ამერიკული კომიტეტის დაფინანსებით გამოსცემდნენ ჟურნალს „სსრკ-ის ხალხთა პრობლემები“, რომელშიც იბეჭდებოდა სტატიები სსრკ-ს ისტორიის შესახებ, ქვეყნდებოდა მოხსენებები და ანალიზი მიმდინარე მოვლენების, ასევე კომუნიზმისა და ნაციონალიზმის ურთიერთქმედების თაობაზე, განსაკუთრებული ყურადღება ეთმობოდა ეროვნულ ურთიერთობას საბჭოთა კავშირში [31]. გამოცემის მიზანი იყო დასავლეთის, განსაკუთრებით ამერიკის საზოგადოების, კეთილგანწყობის და მხარდაჭერის მოპოვება. ჟურნალში „გურულის“ ფსევდონიმით სტატიებს აქვეყნებდა ნოე ცინცაძე (სტატიის სათაური „საბჭოთა კოლონიალიზმი“) [13, 37].

„ამერიკული კომიტეტი“ „პარიზის ბლოკის“ მხოლოდ ერთეულ ინიციატივებს აფინანსებდა და არ ფარავდა ორგანიზაციის საქმია-

ნობისთვის საჭირო ყველა ხარჯს. „კომიტეტი“ თავის ერთ-ერთ საპასუხო მიმართვაში წერდა, რომ „ამერიკული კომიტეტი“ მაღალ შეფასებას აძლევდა „ლიგასთან“ მათ პარტნიორულ ურთიერთობებს და თანახმა იყო მიეღო მათი შემოთავაზებები. „ბლოკის“ მიერ შეთავაზებულ ინიციატივებს განიხილავდა „ამერიკული კომიტეტის“ ნიუ-იორკის ოფისი და მისი ხელმძღვანელობა [21, 1].

1953 წელს „ამერიკული კომიტეტისა“ და სსრკ-ის ემიგრაციის ერთობლივი თანამშრომლობის შედეგად დაფუძნდა რადიო „თავისუფლება“. ქართული რედაქციის მთავარი რედაქტორი რაჟდენ არსენიძე, როგორც პოლიტიკური ემიგრანტი, იყო „პარიზის ბლოკის“ წარმომადგენელი მიუნხენში. „ბლოკის“ აქტიური წევრი ნოე ცინცაძე რადიოსთან დაკავშირებულ საკითხებზე „ქართული ეროვნული საბჭოს“ სახელით თანამშრომლობდა „ამერიკულ კომიტეტთან“. „პარიზის ბლოკის“ წევრები ითხოვდნენ ორგანიზაციის მოქმედებების შესახებ ინფორმაცია გადაეცა რადიო „თავისუფლებას“. „ამერიკული კომიტეტის“ თავმჯდომარის მოადგილემ და წარმომადგენელმა ევროპაში რობერტ კელიმ „პარიზის ბლოკის“ თავმჯდომარეს ნიკოლაი აბრამჩიკს 1958 წლის 18 დეკემბერს ვრცელი საპასუხო წერილი გაუგზავნა, რომელშიც ჩამოაყალიბა „კომიტეტის“ პოზიცია „ბლოკის“ მოთხოვნებზე. „კომიტეტი“ წინააღმდეგი იყო რადიო „თავისუფლების“ ეთერში გადაეცათ ინფორმაცია „საბჭოთა კავშირის ხალხთა განმათავისუფლებელი ლიგის“ შესახებ, რადგან ეს სცდებოდა რადიოს მიზნებს და დანიშნულებას [19, 1]. 1971 წელს იგეგმებოდა რადიო „თავისუფლების“ რეორგანიზაცია. „პარიზის ბლოკის“ სახელით ნოე ცინცაძემ და ნიკოლაი ლივიციკიმ მიმართეს „კომიტეტის“ პირველ თავმჯდომარეს ევგენი ლაიონს თხოვნით – რადიოს რეორგანიზაციასთან დაკავშირებით შედგენილი „პარიზის ბლოკის“ მიმართვა გადაეცა აშშ-ის პრეზიდენტის რიჩარდ ნიქსონისთვის [23, 4].

1950-1972 წლებში „ამერიკული კომიტეტის“ ხელშეწყობით და დაფინანსებით მიუნხენში ფუნქციონირებდა „სსრკ-ის კულტურისა და ისტორიის კვლევა-ძიების ინსტიტუტი“, რომლიც 4 წლის განმავლობაში რუსული ემიგრაციის მიერ იმართებოდა და მისი კვლევითი საქმიანობა არარუს ერთა საკითხების შესწავლას არ ითვალისწინებდა. 1954 წელს „პარიზის ბლოკის“ წარმომადგენლების მოთხოვნით ინსტიტუტის მმართველობის რეორგანიზაცია განხორციელდა, აირჩიეს ახალი სამეცნიერო საბჭო და ღირექცია, რომელშიც რუსი

და არარუსი ერების წარმომადგენლები თანაბრად იყვნენ წარმოდგენილნი [27, 174]. ინსტიტუტის მიზანი იყო საბჭოთა კავშირის სახელმწიფოსა და საზოგადოების სხვადასხვა ასპექტების, განსაკუთრებით ეროვნული საკითხების კვლევა. ინსტიტუტი გამოსცემდა მონოგრაფიებს, კონფერენციის კრებულებს, ქონდათ პერიოდული ორგანო [30]. 1958 წელს „პარიზის ბლოკის“ წარმომადგენლებმა მიმართეს „ამერიკულ კომიტეტს“ ინსტიტუტის მმართველობაში და საქმიანობაში ცვლილებების შეტანის შესახებ. ისინი მიიჩნევდნენ, რომ ინსტიტუტის ნაყოფიერი მუშაობისთვის სასურველი იყო თანამშრომლების 60% არარუსული ემიგრაციიდან ყოფილიყო, ასევე უფრო მეტად გამახვილებულიყო ყურადღება სსრკ-ის ეროვნული საკითხის კვლევაზე. „კომიტეტის“ თავმჯდომარის მოადგილე ევროპაში რობერტ კელი „პარიზის ბლოკის“ ხელმძღვანელს ნიკოლაი აბრამჩიკს პასუხად წერდა, რომ „სსრკ-ის კულტურისა და ისტორიის კვლევა-ძიების ინსტიტუტი“ „ამერიკული კომიტეტის“ დახმარებით ყოველთვის ყველაზე დიდ მნიშვნელობას სსრკ-ის ეროვნულ საკითხს ანიჭებდა, ამის დასტური იყო გამოცემული კვლევები და კრებულები, მაგ.: „კავკასიური კრებული“, „უკრაინული კრებული“, „ბელორუსიის კრებული“, „აღმოსავლეთ-თურქული კრებული“, ასევე სხვა გამოცემებში იბეჭდებოდა სტატიები ეროვნულ საკითხზე, შესაბამისად რობერტ კელი მიიჩნევდა, რომ „ბლოკის“ ინიციატივა – მეტი ყურადღება დათმობოდა ეროვნულ საკითხს – არარელევანტური იყო; ხოლო ინსტიტუტის შემადგენლობის გაზრდა არარუსი ემიგრაციის წარმომადგენლებით უფრო გაართულებდა ინსტიტუტის მუშაობას [19, 1-3].

„პარიზის ბლოკმა“ ორჯერ 1959 წლის 9 სექტემბერს და 1960 წელს 15 სექტემბერს საგანგებო მიმართვით მიმართა გაერთიანებული ერების ორგანიზაციას. პირველი შეეხებოდა გაეროს გენერალურ ანსამბლეაში დაგეგმილ ხრუშჩოვის გამოსვლას [9, 38], მეორე კი „საბჭოთა კავშირის დეკოლონიზაციას“, რომელსაც თან ერთვოდა წიგნი, რომელშიც შესული იყო სსრკ-ის თვითეულ ერზე მოკლე ისტორიულ-პოლიტიკური მიმოხილვა, თანდართული რუკით და დროშები [20, 11-12].

1959 წლის 17 ივლისს აშშ-ის პრეზიდენტმა დუაიტ ეიზენჰაუერმა ხელი მოაწერა კანონს „დაპყრობილ ერთა კვირეულის“ დაწესების შესახებ: „ვინაიდან მიზანშეწონილია და სასურველი გამოეცხადოს თანაგრძნობა ამერიკის შეერთებული შტატების ხალხისა და

მთავრობის მხრივ ტყვეობაში მყოფ ერებს მათ სამართლიან მისწრაფებაში თავისუფლებისა და ეროვნული დამოუკიდებლობისათვის... მე მოუწოდებ ამერიკის შეერთებული შტატების მცხოვრებლებს, რათა ეს კვირა ჩაატარონ შესატყვისი მანიფესტაციებით; მე ვთხოვ მათ გაეცნონ საბჭოთა ხელისუფლების ქვეშ მყოფ ერთა მდგომარეობას და დაიცვან მათი სამართლიანი მისწრაფებები“ [32]. აშშ-ში 1959 წლიდან ყოველი წლის ივლისის მესამე კვირას ტარდებოდა მანიფესტაციები და სხვადასხვა ღონისძიებები დაპყრობილი ერების განთავისუფლების მხარდასაჭერად. კვირეული მიმართული იყო საბჭოთა კავშირის წინააღმდეგ¹. პრეზიდენტ ეიზენჰაუერის დადგენილებას „დაპყრობილ ერთა კვირეულის“ დაწესების შესახებ „პარიზის ბლოკი“ თავის დეკლარაციაში „იმედის ქარტიას“ უწოდებს. მათი შეფასებით ეს იყო „მორალური გამხნევება და თავისუფალი ქვეყნების თანაგრძნობა, საბჭოთა კავშირის ტყვე ერების მიმართ“ [5, 37]. მომდევნო 1960 წელს 17-24 ივნისს „დაპყრობილ ერთა კვირეულის“ ფარგლებში აშშ-ის დიდ ქალაქებში ჩატარდა მიტინგები, სადაც სიტყვით გამოვიდნენ პოლიტიკოსები, რომლებიც აკრიტიკებდნენ საბჭოთა პოლიტიკას და დახმარებას პირდებოდნენ თავისუფლებისთვის მებრძოლ ერებს, კვირეულში მონაწილეობდნენ აღმოსავლეთ ევროპის სოციალისტური ქვეყნების და სსრკ-ის ერთა ემიგრანტული გაერთიანებები [12, 22].

1971 წლის 28 ივლისს „პარიზის ბლოკის“ ხელმძღვანელმა ნიკოლაი ლივიციკიმ (1967-1989 წელში უკრაინის სახალხო რესპუბლიკის ემიგრირებული მთავრობის მეთაური) მიმართა აშშ-ის პრეზიდენტის რიჩარდ ნიქსონის მრჩეველს, დიპლომატ ჰენრი კისინჯერს. იგი „ლიგის“ სახელით მხარდაჭერას გამოხატავდა ჩინელი ხალხის მიმართ განხორციელებული ამერიკის პოლიტიკისადმი და სთხოვდა პრეზიდენტისთვის გადაეცა, რომ ერები, რომელსაც „პარიზის ბლოკი“ წარმოადგენს, ისწრაფვიან დამოუკიდებელი და დემოკრატიული სახელმწიფოების აღდგენისაკენ. ლივიციკი თავის მიმართვაში აღნიშნავს, რომ მსოფლიო მშვიდობა ვერ გამყარდება სანამ სსრკ-ის და ე. წ. „სატელიტი ქვეყნების“ (სოციალისტური ბლოკის სახელმწიფოები) ხალხები დამონებული იქნებიან [23, 3].

¹ სსრკ-ის დაშლის შემდეგ „დაპყრობილ ერთა კვირეული“ არ გაუქმებულა, ის დღემდე ტარდება და მიმართულია ისეთი სახელმწიფოების წინააღმდეგ, როგორცაა ბელარუსია, ბირმა, კუბა, ირანი, ჩრდ. კორეა, სუდანი, სირია, ზიმბაბვე.

„პარიზის ბლოკმა“ ფუნქციონირება შეწყვიტა XX საუკუნის 70-იანი წლებიდან. როგორც ზემოთ ავლნიშნეთ „საბჭოთა კავშირის ხალხთა განმათავისუფლებელი ლიგის“ საქმიანობა ძირითადად დაფუძნებული იყო „ამერიკული კომიტეტის“ მხარდაჭერაზე. 1964 წელს „კომიტეტმა“, რომელიც რადიო „თავისუფლების“ მუშაობას კოორდინირებას უწევდა, სახელწოდება შეიცვალა და „რადიო თავისუფლების კომიტეტი“ ეწოდა. სახელწოდების ცვლილების მიუხედავად, ის კვლავ აგრძელებდა ანტიბოლშევიკური ორგანიზაციებისა და ემიგრანტების მხარდაჭერას [25, 1], თუმცა დახმარების ინტენსივობა შემცირდა. 1967 წლიდან შეწყდა „სსრკ-ის ხალხთა პრობლემების“ გამოცემა. ამას დაერთო „ბლოკის“ აქტიური წევრების ხანდაზმულობა ან გარდაცვალება.

დასკვნის სახით უნდა ითქვას, რომ „საბჭოთა კავშირის ხალხთა განმათავისუფლებელი ლიგა“ („პარიზის ბლოკი“) დაარსდა ცივი ომის დროს ამერიკის სადაზვერვო სააგენტოს მიერ შექმნილი „ბოლშევიზმის წინააღმდეგ მებრძოლი ამერიკული კომიტეტის“ საქმიანობის შედეგად. რუსულ და არარუსულ ემიგრაციას შორის ეროვნულ საკითხზე წარმოქმნილი შეუთანხმებლობის გამო „კომიტეტის“ მიზანი – შეექმნა ანტიბოლშევიკური გაერთიანება, არ განხორციელდა, თუმცა შეიქმნა სსრკ-ის არარუსი (ბალტიისპირეთის გარდა) ემიგრანტული ორგანიზაციების გაერთიანება „პარიზის ბლოკი“, რომელიც საბჭოთა კავშირის დაპყრობილი ერების უფლებებს იცავდა და ცდილობდა მსოფლიო საზოგადოების კეთილგანწყობის მოპოვებას. „ლიგის“ საქმიანობის შესწავლა მნიშვნელოვანია სსრკ-ის ემიგრაციის ისტორიის და ცივი ომის დროს მათი როლის კვლევის თვალსაზრისით.

დამონმებული წყაროები და ლიტერატურა:

1. აღმასრულებელი კომიტეტის საქმიანობიდან (ფაქტები და დოკუმენტები), ჟურნალი „მებრძოლი საქართველო“, 1953, №16.
1. გაზეთი „საქართველო“, 1951, №4.
2. გრიგოლი ურატაძე, საკოორდინაციო ცენტრი, ჟურნალი „ჩვენი დროშა“, 1953, №14.
3. დევიდ აჩესონი, გაზეთი „საქართველო“, 1951, №4.
4. დეკლარაცია მიღებული „საბჭოთა კავშირის ერთა განთავისუფ-

- ლების ლიგის“ მიერ წლიურ კონფერენციაზე, ჟურნალი „ჩვენი დროშა“, 1959, №31.
5. დღევანდელი მდგომარეობა და ჩვენი საკითხი, ჟურნალი „მებრძოლი საქართველო“, 1952, №2.
 6. ევგენი გეგეჭკორი, მემორანდუმი ამერიკული კომიტეტის რწმუნებულ ბ. ბ. კელლის და კუნიჰოლმს, ჟურნალი „მებრძოლი საქართველო“, 1953, №16.
 7. ლესლი სტივენსი, ბოლშევიზმის წინააღმდეგ მებრძოლი ამერიკული კომიტეტი (პასუხი „პარიზის ბლოკის“ მემორანდუმზე), ჟურნალი „მებრძოლი საქართველო“, 1953, №16.
 8. მიმართვა „საბჭოთა კავშირის ერთა განმათავისუფლებელი ლიგა“-სი „გაერთიანებული ერების ორგანიზაციას“, ჟურნალი „ჩვენი დროშა“, 1959, №31.
 9. ნოე ცინცაძე, საერთო მდგომარეობა მსოფლიოში და ჩვენი მიზნები, ჟურნალი „ჩვენი დროშა“, 1955, №21.
 10. პარიზის ბლოკის კონფერენცია, ჟურნალი „ჩვენი დროშა“, 1955 №21.
 11. რუსეთის დაპყრობილ ერთა კვირა ამერიკაში, ჟურნალი „ჩვენი დროშა“, 1960, №34.
 12. „საბჭოთა კავშირის ერთა განმათავისუფლებელი ლიგა“-ს ორგანო ინგლისურ ენაზე, ჟურნალი „ჩვენი დროშა“, 1959, №30.
 13. საქართველოს ეროვნული არქივი, საისტორიო ცენტრალური არქივის ფონდი 2128, აღწერა 1, საქმე 6.
 14. საქართველოს ეროვნული არქივი, საისტორიო ცენტრალური არქივის ფონდი 2128, აღწერა 1, საქმე 14.
 15. საქართველოს ეროვნული არქივი, საისტორიო ცენტრალური არქივის ფონდი 2128, აღწერა 1, საქმე 19.
 16. საქართველოს ეროვნული არქივი, საისტორიო ცენტრალური არქივის ფონდი 2128, აღწერა 1, საქმე 23.
 17. საქართველოს ეროვნული არქივი, საისტორიო ცენტრალური არქივის ფონდი 2128, აღწერა 1, საქმე 25.
 18. საქართველოს ეროვნული არქივი, საისტორიო ცენტრალური არქივის ფონდი 2128, აღწერა 1, საქმე 26.
 19. საქართველოს ეროვნული არქივი, საისტორიო ცენტრალური არქივის ფონდი 2128, აღწერა 1, საქმე 28.
 20. საქართველოს ეროვნული არქივი, საისტორიო ცენტრალური

- არქივის ფონდი 2128, აღწერა 1, საქმე 29.
21. საქართველოს ეროვნული არქივი, საისტორიო ცენტრალური არქივის ფონდი 2128, აღწერა 1, საქმე 30.
 22. საქართველოს ეროვნული არქივი, საისტორიო ცენტრალური არქივის ფონდი 2128, აღწერა 1, საქმე 36.
 23. საქართველოს ეროვნული არქივი, საისტორიო ცენტრალური არქივის ფონდი 2128, აღწერა 1, საქმე 70.
 24. საქართველოს ეროვნული არქივი, საისტორიო ცენტრალური არქივის ფონდი 2128, აღწერა 1, საქმე 79.
 25. სტატუტი „საბჭოთა კავშირის ერების განმათავისუფლებელი ლიგა“-სი (პარიზის ბლოკი), ჟურნალი „ჩვენი დროშა“, 1955, №21.
 26. შორენა მურუსიძე, ბოლშევიზმის წინააღმდეგ მებრძოლი ამერიკული კომიტეტი, კრებ.: „ახალი და უახლესი ისტორიის საკითხები“, 2(8), 2010.
 27. შორენა მურუსიძე, ქართული პოლიტიკური ემიგრაციის მონაწილეობა ვისბადენისა და შტარნბერგის კონფერენციებში (1951-1952 წწ.), კრებ.: „ქართული წყაროთმცოდნეობა“, XVII-XVIII, 2015/2016.
 28. American Committee For Liberation From Bolshevism (Mission and Objectives), <http://digitalarchive.wilsoncenter.org/document/114480>. ბოლოს ნანახია: 09.10.2023).
 29. Institute for the Study of the USSR, <https://www.encyclopediaofukraine.com/display.asp?linkpath=pages%5C%5C%5CInstitutefortheStudyoftheUSSR.htm>. ბოლოს ნანახია 16.10.2023.
 30. Problems of the Peoples of the USSR, <https://www.encyclopediaofukraine.com/display.asp?linkpath=pages%5C%5C%5CProblemsofthePeoplesoftheUSSRIT.htm>. ბოლოს ნანახია 16.10.2023.
 31. Public Law 86-90 Captive Nations Week Resolution; <https://www.congress.gov/86/statute/STATUTE-73/STATUTE-73-Pg212.pdf>. ბოლოს ნანახია 16.10.2023.

This research PHDF-22-7145 has been supported by Shota Rustaveli
National Science Foundation of Georgia (SRNSFG)

Shorena Murusidze

*Ivane Javakhishvili Tbilisi State University,
Ivane Javakhishvili Institute of History and
Ethnology, Scientist-researcher of the
Department of Modern and Contemporary
History*

**League for the Liberation of the Peoples of the USSR
(The Paris Bloc)**

Summary

During the Cold War, the United States of America and the Soviet Union fought each other using psychological warfare. The United States of America's foreign strategy considered establishing ties with the political emigration of the peoples of the Soviet Union and assisting. On February 8, 1951, US intelligence, to communicate with the emigration from the USSR (except for the Baltic countries), founded the American Committee against Bolshevism, the main goal of which was the formation of a unified anti-Bolshevik unity, by bringing together emigrant organizations of the peoples that were part of the Soviet Union; however, the goal was failed to be realized due to the unyielding position of Russian emigration. None of the organizations and groups of the Russian emigration recognized the changes of the borders of the Russian Empire. They stood for the so-called „Yedinaia Rossia“ (United Russia) idea. The non-Russian emigration, which was unable to come to an agreement with the Russian emigration on the national issue, founded a separate organization, „the League for the Liberation of the Peoples of the USSR (Paris Bloc)“. It united representatives of the Georgian National Council, of the Republic of Armenia, of the Republic of Azerbaijan and the National Committee of Azerbaijan, of the National Committee of the North Caucasus, of the Rada of the People's Republic of Belarus, of the People's Rada of Ukraine, of the National Center

Idel-Ural, of Turkestan Organization "Turkeli", of the Crimean National Center and of Cossacks. They collaborated with the „American Committee“. „Problems of the Peoples of the USSR“ Magazine was published in English with their funding from 1958 to 1967. „The Paris Bloc“ made an emergency address to the UN twice: on September 9, 1959 and on September 15, 1960. The first was about Khrushchev's planned speech at the UN General Assembly, and the second – was about the „decolonization of the Soviet Union.“ The organization ceased to exist in the 70s of the 20th century. Studying the activities of the People's Liberation Union of the Soviet Union (Paris Bloc) is essential from the point of view of researching the history of emigration of the USSR. It is also important in the context of studying the role of the emigration of the people of the USSR during the Cold War.